

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

УЎТ: 632.7+632.71(54U)

ДУККАКЛИ ЭКИНЛАР ҲОСИЛИНИНГ ОМБОР ЗАРАРКУНАНДАЛАРИ ВА УЛАРГА ҚАРШИ КУРАШ

Муродов Бақожон Эгамбердиевич

Ўсимликларни ҳимоя қилиш ва карантин илмий тадқиқот
институти лаборатория мудири доценти, биология фанлари
доктори (DSc), Тошкент,

Ўзбекистон786bem1002@gmail.com, orcid.org/0009-0004-4873-8351

Тоғаева Дилнура Акбаровна

Генетика ва ўсимликлар экспериментал биологияси институти
илмий изланувчиси, Тошкент, Ўзбекистон

dilnuratogayeva2002@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-3411-6885>

Қодиров Нодир Қодир ўғли

Ўсимликларни ҳимоя қилиш ва карантин илмий тадқиқот
институти тадқиқотчиси, Тошкент, Ўзбекистон

786nodir1002@gmail.com <https://orcid.org/0009-0008-3586-2408>

Қамбарова Фотимажон Зокиржон кизи

Наманган давлат техника университети

fotimaqambarova7@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада республикаимиз омборхоналарида қишлоқ хўжалиги дуккакли экинлари маҳсулотларини сақлаш даврида учраб зарар етказувчи зараркунандалар ва уларга қарши кураш усуллари баён этилган.

Калит сўзлар: омбор, тўрт доғли донхўр, кичик ун митаси, суринам унхўри, дон пармаловчиси, чипорранг терихўр, жануб омбор парвонаси, фумигатсия.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Аннотация: В данной статье описаны вредители, встречающиеся и наносящие ущерб в период хранения продукции бобовых сельскохозяйственных культур на складах нашей республики, а также методы борьбы с ними.

Ключевые слова: склад, четырехпятнистая зерновка, малый мучной хрущак, суринамский мукоед, зерновой точильщик, пёстросветный кожеед, южная амбарная огневка, фумигация.

Annotation: This article describes the pests encountered and causing damage during the storage period of agricultural legume crops products in the warehouses of our republic, as well as methods for their control.

Keywords: warehouse, *Callosobruchus maculatus*, *Tribolium confusum*, *Oryzaephilus surinamensis*, *Rhizopertha dominica*, *Attagenus simulans*, *Trogoderma versicolor*, fumigation.

Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида етиштирилаётган мева-сабзавотлар, дукакли экинлар (мош, ловия, нўхат, индигофера) ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинларидан олинadиган ҳосилни омборхоналарда сақлаб туриш натижасида халқимиз дастурхонига сифатли етказиб бериш қишлоқ хўжалиги олдида қўйилган энг муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

Қишлоқ хўжалиги экинларининг ҳосилини сақлаш даврида бир неча турдаги зараркунанда ҳашаротлар, каналар, касаллик кўзгатувчилари ва иссиқ қонли сичқонсимон кемирувчилар зарар етказиб катта қисмини йўқотилишига сабаб бўлади.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш даврида зарар етказувчи зараркунандалар омборхоналар, донни очиқ майдондаги хирмонлари, тегирмонлар, элеваторлар, ошхоналар, кондитер маҳсулотлари, нон ва

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

макарон етиштирувчи корхоналар, хонадонлар ва бошқа маҳсулот сақланадиган жойларда кенг тарқалган.

Республикада дуккакли экинларининг ҳосилини сақлаш даврида омбор зараркунандаларидан тўрт доғли донхўр, кичик ун митаси, суринам унхўри, дон пармаловчиси, кўнғир терихўр, дон парвонаси, жануб омбор парвонаси ва бошқа бир неча турлар тарқалганлиги ўрганилган бўлиб улар маҳсулотларга катта зарар етказиши аниқланган.

Омборхонада учрайдиган зарарли организмларни республикамизни тоза ҳудудларига тарқалмаслик чораларини янада мустаҳкамлаш, уларни биологиясини ва уларга замонавий қарши курашиш чораларини ўрганиш зарур. Мазкур зараркунандалар тарқалган ҳудудда тез мослашади ва қишлоқ-хўжалиги экинларини яхши сақланишига тўсқинлик қилиб, маҳсулотни сифатини кескин пасайишига олиб келади, ҳаттоки айрим ҳолларда маҳсулот бутунлай фойдаланишга яроқсиз бўлиб қолади. Омбор зараркунандаларни республикамизни улардан тоза ҳудудларига кириб боришини олдини олиш чора тадбирларини такомиллаштириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Республикамизга чет элдан кириб келаётган ва мамлакатимиз ичида бир ҳудуддан иккинчи ҳудудга ташиладиган ўсимлик маҳсулотлари билан омборхона ва бошқа зараркунандаларни кириб келишини олдини олиш учун текширув ва кузатувлар олиб бориш талаб этилади.

Омборхона зараркунандалари тарқалган ҳудудда қишлоқ-хўжалиги экинлари ва бошқа ўсимликларни ҳосилини сақлашда катта хавф солади. Масалан, республикамиз дуккакли экинлари ҳосили учун ташқи карантин ҳисобланган хавфли зараркунандалардан Хитой донхўри кўплаб давлатларда тарқалган бўлиб дуккакли ўсимликлар ҳосилини сақлаш даврида катта зарар етказади. Қарши кураш чоралари олиб

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

борилмаса сақланаётган ҳосилни 100 % гача нобуд бўлишига олиб келади.

Дуккакли экинларининг ҳосилини сақлаш даврида учрайдиган омбор зараркунандалари озиқ-овқат маҳсулотлари захирасини нобуд қилади. Дуккакли экинлар донининг муртаги ва эндосперм қисмини ейди натижада дон узоқ сақланмайди, сифатини пасаяди, уруғларни муртаги шикастланиши натижасида унувчанлиги йўқолади.

Кураш кураш чораларида қуйидагилар тавсия этилади:

Омборхоналарга олиб кириладиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ўсимликларни карантини ва ҳимояси мутахассислари томонидан текширувдан ўтказилган ва фитосанитар сертификати мавжуд бўлиши.

Омборхоналарни соҳа мутахассислари томонидан зараркунандаларга қарши профилактик фумигация қилинишини таъминлаш (бромметил, фосфин асосли ёки рухсат этилган бошқа фумигантлар билан).

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини иложи борида ҳаво ҳарорати ва намлиги бошқариладиган омборхоналарда сақлаш (натижасида зараркунандаларни ривожланиши ҳамда зарар етказишини тўлиқ олди олинади).

Ҳаво ҳарорати ва намлиги бошқарилмайдиган омборхоналарда зараркунандалар аниқланган пайтда республикада ишлатилишига рухсат этилган пестицидлар билан ишлов бериш ёки фумигация қилиш.

Омборхоналарга аламчи емлар тайёрлаб қўйиш.

Зарарланган ҳудудлардан маҳсулотларни республикага олиб кирилишини олдини олиш.

Омборхона атрофини тоза сақлаш.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY international scientific conference

Дуккакли экинлар маҳсулотларини омборхонларга олиб кириб сақлашдан олдин ёки республикага четдан импорт қилишдан олдин соҳа мутахассислари билан маслаҳатлашиш зараркунандаларга қарши курашишнинг энг яхши усулларида биридир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Н.М.Махмудходжаев. Захира маҳсулотлари зараркунандалари ва уларга қарши кураш. Тошкент-2016. 139 б.
2. Кимсанбаев Х., Муродов Б., Сулаймонов О., Яхёев Ж. Ўсимликлар карантинида фитосанитар назорат. Ўқув қўлланма. Файз зиёси нашриёти, Тошкент 2021 й. ., – 339 б. – Б. 55–72.
3. Сулаймонов О.А., Муродов Б.Э., С.С.Авазов., А.А.Зайниев., Ж.Э.Эшмурзаев., С.С.Якубова. Захирадаги маҳсулотларни омбор зараркунандаларидан ҳимоя қилиш усуллари. Тошкент. 2022. – 31б.